

інтеграцію вітчизняних книгозбірень до світового інформаційно-культурного простору в умовах військового стану.

Література

1. Захарова Н. Культурно-просвітницька функція національної бібліотеки в умовах державотворення (з досвіду НБУ ім. В.І. Вернадського). Бібліотечний вісник. 2010. № 4. С. 49–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2010_4_5

2. Красікова О. Наукова бібліотека та інтернет: взаємодія інформаційних джерел, актуальні проблеми сьогодення. Вісник Одес. нац. ун-ту. Сер. : Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство. 2014. Т. 19. Вип. 1. С. 119-121.

3. Кудлай В.О. Розвиток бібліотечної справи в Україні: теоретичні, нормативні та змістовні засади. Вісн. Маріупол. держ. ун-ту. Серія: Філософія, культурологія, соціологія: зб. наук. пр. Маріуполь, 2013. Вип. 5. С. 34–47.

4. Федоренко О. Роль публічних бібліотек в інформатизації суспільства та підвищенні інформаційної культури. Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору: матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.). С. 293–295.

УДК 008: 94(047)(043.2)

Нікольченко Юзеф

КУЛЬТУРА ДОКУМЕНТУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ЗА МАТЕРІАЛАМИ БЕРЕСТЕЦЬКОЇ БИТВИ

Традиції українського документування сягають своїми коріннями у героїчну історію Запорозької Січі і Гетьманщини, які знаходились біля витоків національної державності. У зв'язку з цим важливим є вивчення феномену документування у державницьких структурах українського козацтва другої пол. XVI–останньої чверті XVIII століть як сфери його практичної діяльності в процесі

національного державотворення. У цьому контексті актуальною є думка вітчизняних документознавців: Н. Кушнарєнко, С. Кулєшова, М. Слободяника, Г. Швецової–Водки, Ю. Палєхи щодо необхідності дослідження історії створення документів в Україні як складової української документної традиції.

Оцінюючи ступінь вивчення історії документної традиції українського козацтва, слід зазначити, що переважна більшість наукових студій вітчизняних істориків, документознавців і культурологів спрямована на дослідженні безпосередньої діяльності канцелярій як адміністративних структур, що за обов'язками продукували документи, а також на визначенні класів документації і способів роботи з нею. Означена проблема знайшла достойне місце у працях М. Грушевського, Д. Яворницького, М. Крип'якевича, В. Голобуцького, В. Смоля, В. Степанкова, І. Свєшнікова, М. Поповича, В. Виткалова, Ю. Мицика, О. Гуржія, Т. Чухліба, В. Горобця, І. Синяка, Ю. Нікольченка та ін. Питання козацького документування предметно розглядаються на сторінках колективної двотомної праці «Історія українського козацтва», яка побачила світ у 2006–2007 роках [1].

Необхідно зауважити, що процес становлення і розвитку козацького документування завжди був поступальним й ефективним. Він охоплював увесь період існування Запорозької Січі від другої пол. XVI до 1775 р. та Гетьманщини від 1659 до 1764 рр. коли «...формується суто українська система адміністративного апарату, що має культуру власних діловодних традиції. Держава, яка виникла в роки Національно-визвольної війни, була її суспільно-політичним дітищем. Вона мала територію, військо, свої органи влади, правові норми, власну культуру й діловодну систему» [2, с. 6].

Яскравим прикладом розвинутого документування у діловодних структурах українського козацтва є його великий обшир в історії Берестецької битви 1651 р. – героїчної сторінки Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. Вперше класифікацію документальних джерел козацького походження Берестецької битви здійснив її дослідник, видатний український археолог й історик, доктор історичних наук І. Свєшніков [3].

Продовжили студіювання означеної проблеми професор В. Виткалов і доцент Т. Пономарьова з Рівненського державного гуманітарного університету, доцент Маріупольського державного університету (м. Київ) Ю. Нікольченко, науковці з Луцька О. Златогорський і В. Баяк. Це питання також регулярно розглядається на традиційних науково–практичних конференціях «Берестецька битва в історії України» у Національному історико–меморіальному заповіднику «Поле Берестецької битви» у селі Пляшева на Рівненщині та «Волинь – незабутня» у Рівненському обласному краєзнавчому музеї, учасниками яких є вітчизняні та зарубіжні вчені.

В основу класифікації документів українського козацтва з Берестецької битви, покладена традиційна теза джерелознавства, що будь–яке джерело, зокрема матеріально–інформаційне, виступає конкретним свідком подій і є історичним і культурним документом. Відповідно до цього, документальні свідчення Берестецької битви і були обгрунтовано поділені на групи: офіційні документи, листування урядових та приватних осіб, діаріуші (щоденники), хроніки, літописи та інше.

Групу офіційної документації становлять документи, що виходили у вигляді універсалів і наказів – розпорядчих актів адміністративно–політичного характеру українських гетьманів та представників генеральної старшини.

Групу документів інформаційного характеру становлять джерела, що несуть безпосередню інформацію про підготовку, початок, розвиток, завершення та наслідки Берестецької битви: реляції, донесення, конфесати (протоколи допиту полонених), вестові листи (дипломатичне листування).

Серед інших інформаційних свідчень щодо подій Берестецької битви її широким достовірним історико–культурним джерелом, представленим великою кількістю різноманітних свідоцтв, є автентичне листування урядових та приватних осіб. Розподілити їх можна за національною приналежністю авторів, їхнього особистого відношення до подій, що були описані, та за місцем зберігання. На нашу думку, автентичні листи відповідають вимогам класифікації

документів. У тих листах, що безпосередньо пов'язані з подіями битви, наявні основні ознаки документа: смисловий зміст і можливість ідентифікувати інформацію, закладену у ньому конкретними суб'єктами. За характером знакових засобів їх можна віднести до текстових документів. Стосовно класифікації їх за обставинами у зовнішньому середовищі, листи можна віднести до неперіодичних, оригінальних та місцевих документів.

Практичне значення результатів аналізу козацьких документальних джерел Берестецької битви полягає у можливості використання його методів та інструментів для наступного наукового студіювання проблеми.

На нашу думку, асортимент документальних джерел Берестецької битви репрезентував дослідникам комплекси козацьких документів, який створювали козацькі діловодні структури, що у перспективі визначить новий напрямок історичних, документознавчих і культурологічних досліджень в Україні.

Література

1. Історія українського козацтва: Нариси у 2т. Редкол.: В. А. Смолій та ін. *Історія українського козацтва*. К.: Вид. дім «Києво–Могилянська академія». Т.1. 2006. 800с.: іл. Т.2. 2007. 724с.: іл.
2. Нікольченко Ю. М. Битва під Берестечком у контексті розвитку документної традиції українського козацтва. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. Гол. ред. В. М. Вашкевич. К.: ВІР УАН, 2012. Випуск 56 (№ 1). С. 5–10.
3. Свешніков І. К. Битва під Берестечком. Видання доповнене. Рівне, 2008. 304 с.